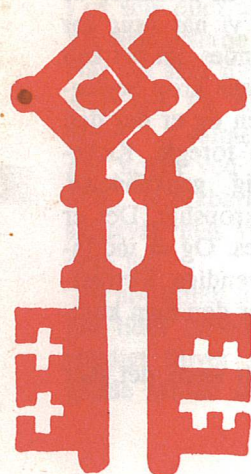
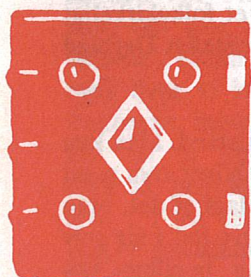

RE-FORMATIO

MEDDELELSER OM KIRKELIG FORNYELSE

5 / november 1993

ISSN 0903-6113

"REJSE SIG DET FALDNE MOD"

HVAD KIRKEGANG ER GODT FOR

Af Ole Jensen, rektor for Præsternes Efteruddannelse.

Tanker, som der er givet udtryk for i et foredrag holdt på et folkekirkeligt stævne i Hillerød i marts 1993. Artiklen har været bragt i Kristeligt Dagblad den 31. juli 1993 og bringes her med forfatterens tilladelse.

Man møder tit folk, der siger: "Jeg er kristen, men ikke religiøs", -nok for at distancere sig fra at gå for at være et "fromt" hængehoved.

Jeg siger tit, lidt for at skabe frugtbar forvirring, f.eks. hos mine højskoleelever, da jeg var højskoleforstander: "Jeg er kristen, men ikke (særligt) religiøs. Men jeg er meget kirkelig".

Jeg er ikke synsk, jeg ser ikke auraer på folk, jeg kender ikke til voldsomme følelsessvingninger i mit religiøse liv, eksempelvis heller ikke, når jeg går til alters, hvad jeg gør, så tit jeg kan komme til det.

Men jeg går altså meget i kirke, ja, jeg er faktisk lidt forfalden til gudstjenester. Jeg kan dårligt få for mange. Jeg er en moderne vanekirkegænger, d.v.s. vanekirkegænger i kraft af en beslutning og en disciplin. Men så også sådan, at karakteren af beslutning og disciplin efterhånden næsten helt har fortonet sig.

"Vorherre, til dig må jeg ty"

Som vanekirkegænger kommer man til gudstjeneste i alle mulige forskellige sindstilstande. Man kan være dorsk og tung og sidde og hænge hele tiden og gå derfra

næsten i samme tilstand. Man kan være veloplagt og bliver som regel endnu mere veloplagt af det. Man kan falde meditativt ind i sig selv og måske engang imellem slet ikke rigtigt høre efter, heller ikke under prædikenen.

Og - nu siger jeg noget meget vigtigt: Det er alt sammen lige godt. Det er alt sammen tilladt. Gudstjenesten er det frieste, der findes. Der skal slet ikke være nogen som helst krav over en, fra andre eller fra en selv. Man kan gøre lige, hvad man vil, selvfølgelig forudsat at man ikke forstyrrer.

Gudstjenesten er jo ren gentagelse, der er ingenting, der er nyt. Mindst af alt evangeliet. Gudstjenesten skal bare minde os om det, vi godt ved. Uden den er vi nemlig alt for dårlige til at minde os selv om det, når vi har brug for det. Og rigtigt mindes om det kan man kun ved, at ens krop bevæger sig hen i kirken og er der den tid, gudstjenesten foregår. Kirkegang er kropslig genkendelse. Sindet er noget kropsligt. Det er der, der genkendes. Og så indfinder den livsnødvendige fortrøstning sig. Og det er den man kommer der for.

Men det kan godt være, det sker

helt umærkeligt, dybt nede i sindet.

Andre gange kan man godt mærke det. "Vor Herre ja nu er du nær, det kan vi på trøsten fornemme", sådan ender det da tit, også hvor vi kom der trætte og forkomne, modfaldne. I begyndelsen var vi tomme og lukkede, men så begynder et par ord at leve, i en salme, en tekst, en bøn, i prædikenen. Og langsomt livede vi op, efterhånden som ordene blev levende ord. Til slut er det Ordet, der er blevet levende og er til stede midt iblandt os med al sin kærligheds rigdom og lover at være med os alle dage indtil verdens ende. Så rejser sig det faldne mod. Vi har mødt den opstandne. Hverken mere eller mindre, har jeg næsten lyst at tilføje. Vi behøver ikke at forstå mere end dette om, hvad opstandelse er. Men det er jo også alt nok. For det er alt.

Det kan altså ske mærkbart eller umærkeligt. Det skal vi slet ikke have travlt med at grade, hverken i os selv eller andre.

En tidsmaskine

Når det sker umærkeligt, sker det alligevel. På samme måde som sange og salmer fra gamle dage gør noget ved os, når vi synger dem, mærkbart og umærkeligt, skiftevis; hvis vi altså har sunget dem før.

På højskolen forklarede jeg somme tider eleverne, hvorfor vi så stædigt bliver ved at lære dem gamle salmer og sange og holde

morgen- og aftensang. Jeg forklarede, at vi mennesker meget tit efterligner indre forestillinger. Når jeg skal grave, har jeg indre billeder af, hvordan min far greb om sin spade, og det efterligner jeg. Det duelliggør mig til at grave. Duelighed arves som indre forestillinger, vi kan efterligne, mime.

Det gælder også mentale "greb" om det at leve. Hvert århundrede har "kunnet" noget, som de senere århundreder ikke uden videre "kan" på samme måde. Men når vi synger sangen eller salmen, så hensættes vi fysisk, med åndedræt, stemme, tanke og følelse i den tids sindstilstand, som digteren tolkede den i salmen eller sangen, f.eks. Kingo det 17. århundredes utroligt robuste fortrøstningsevne, som vor tid har mistet. Så mimer vi dette mentale "greb" og duelliggøres til at leve nu med noget, vi ikke på anden måde havde kunnet hente andetsteds.

Sådan er det også med gudstjenesten. Oven i købet langt mere udviklet og raffineret end ved "blot" at synge et par sange eller salmer, for i gudstjenesten er der både mange salmer og så også alle mulige andre udtryk fra hele historien, bibeltekster, bønner, bekendelser, meditationer, tanker.

Alle sanser og evner hos os sættes i sving af alle disse formudtryk, som rækker lige fra Israels ørkentid (den aronitiske velsignelse) til dagen i dag (præstens prædiken). For gudstjenesten er en tidsmaskine, som Claus Oldenburg

har sagt det: Den farer fuldstændig ubesværet op og ned gennem historien og anbringer os, der rejser med, over for lige så mange forskellige mentale "greb". Det er foræringer til os, til at øge vor livsduelighed med på måder, som ikke kan sammenlignes med noget som helst andet, vi kommer ud for. Og så hænger det hele oven i købet sammen i ritualets store, afprøvede, tilslidte, dybsindige helhed.

Tro - en vane

Men gudstjenesten kan bare ikke komme til at virke sådan, uden at man har lært den at kende. Det er indlæringen, der kan gøre den til vane, så tro bliver vane. At salmen og gudstjenesten kan have sin virkning, selv umærkeligt, skyldes, at tro er blevet vane, samtidig med at kirkegangen blev det. Ved vanen "indforliver" troens indhold, fortrøstningen, sig sådan i os, at det bliver den, vi efterhånden forhåbentlig næsten automatisk kan gribe til, når vi har brug for det. I sorg, i angst, i ulykke; når vi dårligt kan holde os selv ud; når vi ikke kan holde livet ud. Så det bliver stadig mere nærliggende, og det er ordet om fortrøstning, der melder sig. Tro har også sin dannelses.

Men jeg siger altså udtrykkeligt "forhåbentlig næsten automatisk", for sådan fast og sikkert bliver det aldrig. Vi bliver ved at være glem-somme. Og der er jo også anfægtelsen. Som jeg sagde tidligere: Vi har hele tiden brug for gudstje-

nesten til at minde os om det. For det er og bliver ved gudstjenesten, at det kendte, gentagne, der foregår i ritualet, objektivt, om mig og uden for mig, men som jeg er til stede midt i, også med vanen kommer til at indforlive sig sådan i mig, at det endog kan virke umærkeligt nede fra sindets dyb af genkendelser.

Spiritualitet

Der tales så tit om "spiritualitet" i disse år, i hvert fald blandt teologer. I virkeligheden menes der "fromhedsliv", men det ord er slidt, så det kan være nyttigt at bruge et nyt for at se forfra på tingene.

Jeg vil mene, at her hos os er det sangen, morgensangen og gudstjenesten, der er vores gammelkendte former for spiritualitet. Det kan godt være, der kan indføres nye. Men jeg ville først og fremmest ønske, vi opdagede, hvad vi har. Det kan dårligt blive bedre. Og det er naturligt for os, når vi først har opdaget eller genopdaget det.

Sangen, morgensangen, gudstjenesten er da også velkendte danske meditationsformer. Men de adskiller sig fra de importerede østlige meditationsformer ved at være noget, der foregår sammen med andre. Det er en uindividualistisk og tilsvarende unarcissistisk og uterapeutisk tænkt spiritualitet. Den enkelte kan være i fred, fordi det foregår fælles, sammen med andre. Og det kan det jo kun, fordi det har en overindividuel

form, d.v.s. det er den fælles form, uden for den enkelte, der er det bærende udtryk, salmen, ritualet. At det er fælles gør så i øvrigt, at det også bliver nærliggende at føle ansvar for fællesskabet.

Og så er den kristne meditation intet uden læren. Den handler om noget; ikke bare om at falde til ro og få fred. I en vis forstand vil indholdet aldrig lade os i fred, selvom det skænker fortrøstningens fred. Det, der mærkbart eller umærkeligt sker med os i gudstjenesten - eller i morgensangen - det er virkningen af et læreindhold.

Kristen tro er en bevægelse i sindet, som omfatter både følelse og tanke, ligesom det, der anfægter os, anfægter følelse og tanke i ét. Det er lærens opstandne Jesus, vi møder i gudstjenesten, og dermed forsoningens læreindhold i dets virkning, for at bruge traditionelt teologisk sprog.

Længe har "dogmatisk", "dogmatik" været lagt for had. Det er på tide, vi indser, at intet er mere urimeligt. Hvordan skulle vi kunne trøstes over for det trøstesløse ved tilværelsen, hvis ikke det hørte til trøsten, at den var begrundet: Det trøstesløse ved livet får, hævder forkyndelsen, ikke det sidste ord, som det ser ud til for det naturlige blik. Hvis ikke det, der er meningen med, hvad traditionen kalder "Jesu opstandelse", som indebærer, at han har del i Guds "almagt" og kan være til stede overalt på én gang, er for-

trøstningens begrundelse, så var der ingen tro, men højst nogle vilkårlige stemninger.

Forandringer i kraft af lære

Lad mig give et andet eksempel på det fra de gamle salmer hos f.eks. Kingo og Brorson.

Fra trøstesløshed til fortrøstning, det er den mærkbare eller umærkelige forandring med os i gudstjenesten. Det faldne mod rejser sig. Denne forandring gennemspiller de gamle salmer.

Meget ofte genfortæller de først - på indtryksfuld vis - noget, som hændte Jesus. Derefter "appliance" det på os, der synger. D.v.s. frelsesindholdet finder nutidig anvendelse på os. Først har vi fulgt en fortælling om Jesus; derefter inddrages vi, idet dens forvandlende virkning gøres gældende, ja, forvandlingen sker, mærkbart eller umærkeligt, derved, at vi faktisk synger det og dermed bekender det. Når vi synger "Over Kedron Jesus træder" (nr.155), overværer vi først Jesu forfærdende angst og anfægtelse i Getsemane Have for til slut at bekende, at dets virkning er vort evige liv. Eller Jesu tilfangetagelse i nr. 160 gør, at jeg, der var fange, nu bliver fri.

Et af de smukkeste eksempler er "Nu kom der bud fra englekor" (nr.63), hvor vi først synger om Marias undfangelse og derefter beder om, "at også jeg kan åndelig/ undfange dig": jeg undfanger åndeligt Jesus, så Guds rige tager sin begyndelse her, i mit - åndeli-

ge - moderliv.

Denne salmes meditative forandringskurve i kraft af begrundelse i, hvad der hændte Jesus, er også gudstjenestens som helhed.

Gudstjenesten skal læres

Man kan ikke gå ind fra gaden og så straks få noget ud af gudstjenesten. Det er akkurat som fodbold. Man kan ikke forstå det og nyde det, hvis ikke man ved, hvad off side og de andre regler går ud på. Man kan ikke forstå gudstjenesten, hvis man ikke ved, at Kristus er en titel og ikke et navn, og at det er græsk for Messias, som er jødernes ventede fremtids-gudekonge. Man kan ikke følge med i gudstjenesten, hvis ikke man i grundtræk ved, hvad kristendommen lærer.

Alle, for hvem gudstjenesten er blevet vane, forstår den, selvom deres forståelse kan være forskelligt udviklet, især m.h.t. at give udtryk for det. Og det betyder, at alle, for hvem gudstjenesten er forståelig, i en vis forstand er teologer. Teologi er jo at forstå kristendommen. Man kan ikke tro uden at forstå kristendommen. Så troen er teologisk af væsen. Somme tider har jeg drillet mine højskoleelever, som var forargede over, at kirken ikke solgte gudstjenesten til discount, så alle kunne glæde sig over den, blot de nedlod sig til et enkelt turistbesøg, med, at for at være kristen må man nødvendigvis lære det; man må blive en lille smule teolog.

Sådan har det altid været. Men

før i tiden voksede man op med det og opdagede ikke, at man lærte det. Det var det samme med ens erhverv; det lærte man af sin far og mor, efterhånden som man voksede op, så man opdagede ikke indlæringsprocessen. I moderne tid skal alt indlæres. Derfor går man i skole til ind i 20'erne i en fælles enorm forlænget pubertetsproces. Det er såmænd ikke spor mærkeligt, at også kirkegang skal læres i en særlig indlæringsproces, når nu alt andet skal.

Her er det vigtigt at sige, at det faktisk kan læres. Blot er indlæringen dobbelt. Dels skal man lære sin kristelige børnelærdom og gudstjenestens leds mening og sammenhæng. Dels skal man lære at forholde sig rituelt. Man hører ofte, at gudstjenesten skulle være kedelig. Det siger, tror jeg, kun den, der tror, at den skal være underholdende, med nye indslag, som alt muligt andet i samfundet. Man må opdage, at gudstjenesten intet nyt indeholder, men er gentagelse. Så er den det mindst kedelige, der findes, og det mest omfattende, vi udsættes for i vores tilværelse i henseende til at involvere alle sider og evner og sanser. Og hvilken befrielse, at der er ét sted, hvor vi er fri for det underholdende (og for rockmusik og videokameraer).

Men vi har levet i en forbudstid. Den ideologisk hildede opfattelse af det at være et moderne menneske, som har hersket en generations tid, nedlagde et faktisk forbud

mod metafysik, religion, ritualitet. Med ét slag synes forbudstiden at være forbi. Kristendommen ligger solidt forankret i det danske folk, tror jeg. Man skal ikke kradse meget i den blanke modernitets overflade, før den viser sig med årtusindernes tyngde i sig.

Det ny nu er, at folk også spørger efter det, der før var forbudt mod, tabuiseringens og tåkrummeriets tid er forbi. Men fortielessens og forbudets tid satte en generation tilbage i henseende til indlæring i kristendom og i gudstjenestegang. Vi står med et kristent folk, der er kristne analfabere.

ter. I sandhed en ejendommelig situation. Men også meget munter og glædelig.

For folk er sultne efter at lære. Nok må de begynde i hjælpeklassen. Men motivationen er høj, så de vil gøre kæmpespring i indlæring, hvis de kommer i gang.

Vi, der ikke har sluppet gudstjenesten i forbudstiden, specielt teologerne og lærerne iblandt os, vi er lige nu udfordret til en alfabetiseringsindsats af de større. For vi har det jo som en naturlig forpligtelse at være metafysikkens og troens sproglærere.

DE KØBENHAVNSKE KIRKESTÆVNER

Søndag den 5. december

er der Kirkestævne i

Sankt Jakobs Kirke, Østerbrogade, København

med følgende program:

Kl. 14,00: Nadvergudstjeneste.

Celebrant og prædikant pastor Hans Chr. Christensen.

Herefter kaffe og foredrag ved

lektor, cand. teol. Peder Nørgaard-Højen

over emnet

VANDRE MOD LYSET ELLER I LYSET?

Eftermiddagen slutter med VESPER.

FRA ET KIRKESTÆVNE I SENDELØSE OM AT BYGGE INDEFRA

Af pastor Knud Christensen, Frederikssund.

Det store og velgennemtænkte og velbegrundede teologiske foredrag er ikke min styrke, men nok en prædiken. Derfor vil jeg bede mine tilhørere om at betragte det følgende som en prædiken, oven i købet een, som jeg selv har bedt om lov til at holde, og som jeg fik idéen til på et møde i Fællesskabet Kirkelig Fornyelse, og fordi der er nogle tanker, jeg gerne vil dele med jer. Der er noget jeg gerne vil sige som medlem af Fællesskabet Kirkelig Fornyelse og som redaktør af Re-formatio. Og den prædiken, som jeg nu vil holde for jer, er inspireret af 1) fornuften, 2) Kirkens historie, 3) troen, 4) det at være præst, 5) Per-Olof Sjögren's bog "Att bygga inifrån", 6) Kirkens situation i verden, 7) det at jeg er redaktør af Re-formatio og medlem af Fællesskabet Kirkelig Fornyelse.

Fornuften

Der findes intet menneske i denne verden, som kan bruge en forstand, det ikke har fået. Til gengæld forventes der også af os, at vi bruger ikke bare den forstand vi har, men også andre egenskaber, og den forstand, som blev mig givet, førte mig igennem et skolesystem frem til en studentereksamen og senere til en embedseksamen i teologi ved Kø

benhavns Universitet. Og en af de ting, jeg lærte ved alt dette var, at forholde mig nøgtern og saglig til en forelagt tekst. Hvad står der? ikke: hvad vil du gerne have, at der står? Og når jeg skal beskæftige mig nøgtern og saglig med Kirken og kristentroen, så må jeg forholde mig til noget, der allerede er der, og det er der for mig i noget der er skrevet ned (Bibelen), men også i en levende tradition, i en måde mennesker lever på, en måde jeg kan forholde mig til og undersøge. Jeg kan få øje på nogle karakteristiske ting ved Kirken og kristentroen. Hvis jeg forholder mig til den tidsperiode Bibelen beskriver, så forholder jeg mig til et folk, Israel; til et menneske, Jesus af Nazaret; til nogle få menneskers tanker, udtrykt i breve, og til en lille flok menneskers forhold til manden Jesus af Nazaret. Og det, jeg så finder der, det er nogle tanker og en måde at leve menneskelivet på, som jeg ikke finder på samme måde andre steder, og så vidt jeg kan se, er det de samme tanker jeg møder i hele tidsforløbet, sådan som det er beskrevet i hele Bibelen. Til disse tanker kan jeg ikke føje nogle, som ikke er der, d.v.s. det kan jeg godt, men så bliver det ikke hverken folkets eller mandens eller de

første kristnes tanker, men mine egne. Det jeg mener er, at der er noget, der kan siges om folket, manden og de første kristne, men der er også noget, der ikke kan siges, fordi det ikke er der. Jeg har lyst til at sige, at for alt menneskeligt i denne verden, er der grænser, og det er der også for den menneskelige størrelse, der hedder Kirken og kristentroen. Denne forstandens eller fornuftens holdning til et givet stof, når det kommer til Kirke og kristentro, mangler jeg ofte i den teologiske debat om kirkelige og dermed også om menneskelige problemer hos os. Meget ofte er det personens meninger og følelser, der styrer debatten, og ikke forstanden.

Kirkens historie

Enhver, der beskæftiger sig med Kirkens historie ned gennem tiden, beskæftiger sig med noget såre menneskeligt, nemlig nogle mennesker, hvis tanker og gerninger har fundet deres inspirationskilde i Jesus af Nazaret. Når vi beskæftiger os med Kirkens historie må vi vurdere og sammenligne det vi møder med det, som det begyndte med i Kirken, nemlig Jesus og hans apostle. Og det jeg ser er, at jo længere væk man i Kirken kom fra de oprindelige tanker og gerninger, jo dårligere gik det Kirken i denne verden. Nogle af de ting, der er karakteristiske for mennesket Jesus af Nazaret er evnen til at hjælpe andre, stilhed, ydmyghed, evnen til at underkaste

sig et kald og holde fast ved det, men også mod. Han er ikke et menneske, der siger ja og amen til alting. Han tør tale verden omkring sig imod, og hvor Kirken op gennem tiden har fjernet sig fra disse egenskaber, har den mistet sin kraft og inspiration, og når der er sket noget godt og banebrydende i den, så er det altid fordi, der har været nogle, der lod sig inspirere af dens udspring og begyndelse. En af disse timer er menneskets Jesu sidste timer her på jorden, og til disse timer hører brødet og vinen. Det er en af de ting, jeg ser i Kirkens historie, at hvor man har holdt fast herved, der har Kirken kunnet overleve.

Troen

Enhver, der beskæftiger sig med Israel og manden Jesus fra Nazaret, støder ret hurtigt på begrebet tro. Tro er tillid, ikke til sig selv, men til een, man står over for. Det vil i dette tilfælde sige Gud. Og man opdager, at den tro, man møder, er rettet mod een og samme Gud, nemlig Abrahams, Isaks og Jakobs Gud. Hvordan man får tro og tillid til denne Gud, er vel lidt af et mysterium, men når man er kommet ind i troens hus, så opdager man, at Abrahams og Isaks og Jakobs Gud er en Fader, og at alt i denne verden begynder i hans hjerte. Det, der kommer til verden derinde fra, er skabelse, genløsning og fornyelse, for derinde er Gud Fader, Gud Søn og Gud Helligånd i eenhed og i fæl-

lesskab. Alt i denne verden begynder inde fra den levende Guds hjerte, og så er det vel ikke urimeligt, at alt andet, der har med ham at gøre, også begynder inde fra. Fra Guds hjerte kommer det til verden og til det enkelte menneske, og hvor mennesket lukker op og får tro og tillid, der vil svaret altid udgå fra det indre i det menneske, der tager imod, til den Gud, der gav troen. I menneskets hjertedyb skabes troen og tilliden til det, der kommer til det fra Guds hjertedyb, men da Gud er een, Fader, Søn, Helligånd, så retter troen og tilliden i de enkelte menneskehjarter sig altid imod ham, som er een, og derfor er det at have tro og tillid, ikke noget man har alene, men sammen med alle dem, Gud skænker troen. Sammen med dem, i hvis indre, der er sket det samme, som i ens eget indre, bliver man sat ind i et fællesskab. De folk, der har fortalt os om manden fra Nazaret, kalder dette fællesskab for Kirken, og lige som det, der er i det indre menneske, bor i et synligt legeme, således også med troen og tilliden i det fællesskab, der er Kirken, for om den siger man, at den er et legeme, og et sådant bliver synligt i verden ved at være der og fungere. Det, der begynder i den levende Guds hjerte og derfra gives til det indre menneske, afslører sig i verden ved på legemlig vis at fungere og virke. Alle funktioner i denne virksomhed er lige nyttige ifølge den kristne Kirkes

tro og lære, men ligesom legemet har nogle centrale områder, har kirke-legemet det også. For at fungere skal et legeme have næring. Derfor er måltidsfællesskabet i kirke-legemet også noget centralt og bærende, og dette måltidsfællesskab begynder hos manden fra Nazaret, ja længe før ham, for det begyndte i Egyptens trældom med Moses, og det lever i folket indtil Jesus tager imod det og rækker det videre til Kirken gennem de hellige apostle. Derfor har måltidsfællesskabet lige siden været knyttet til det embede, Jesus indstiftede i Kirken, og den funktion, som legemet skulle få næring til at udføre var og er et arbejde for frihed, liv og ret. Men før end lemmerne på kirkelegemet kan gå ud i verden og arbejde for disse ting, må de først gå indad og mødes i troens enhed ved det fælles bord, og for at den ting, som de enkelte lemmer arbejder for, ikke skal blive til en lille privat opgave, så er det nødvendigt, at de enkelte lemmer igen og igen søger indad til troens bordfællesskab. Hvor legemet fungerer, er messen dets hjerteslag.

Det at være præst

Hvorfor jeg er blevet præst eller hvordan det er gået til, er et langt og indviklet spørgsmål, men jeg har ikke fortrudt det, og jeg har det godt med at være det, både på den ene og den anden måde. Og svaret på det lange og indviklede spørgsmål er egentlig såre

enkelt: det er noget, der kommer inde fra, det har noget med mit forhold til Kirken at gøre, for ikke at sige: mit forhold til Gud! Hvem er det, jeg står over for, hvad er der nøgternt og sagligt at sige om folket, manden fra Nazaret og hans Kirke, og hvad vil jeg selv? Vil jeg bygge på tro og tillid til ham, der står over for mig eller på noget i mig selv? Det spørgsmål bliver vi alle sammen nødt til at gå ind i, både lægfolk og præster, og vi skal selv stå inde for det svar, vi giver. Både i dåben og i præstevielsen og i så mange andre sammenhænge i Kirken, bliver vi spurgt om noget, og svaret er helt vort eget.

Jeg må gå ud fra, at alle mennesker, ligegyldigt hvad de laver, gør sig nogle erfaringer i tidens løb. Det har jeg selvfølgelig også gjort. Og så er der nogle ting, jeg har valgt. Jeg har valgt at være den jeg er, og det er måske ikke altid til gavn for Kirken. Af lyst, princip og tilbøjelighed færdes jeg alle steder og taler med alle mennesker, men det behøver ikke at betyde, at jeg dermed fremmer Kirkens liv og vækst. Hertil kræves der helt andre kræfter end mine lyster, principper og tilbøjeligheder. I Kirken drejer det sig om dens Herre, og der er noget, jeg nu vil kalde for det kirkelige. Jeg vil lade Kirkens alter være et symbol på vor Herre. Fra alteret udgår der nogle tanker til os og fra alteret rækkes der os livets brød og frelsens bæger og kirkele-

gemet med de mange lemmer opbygges. Når mennesker tager de tanker, de møder ved Kirkens alter, med sig ud i verden og lever i dem og bruger dem, så inspireres de til at gøre forskellige ting. Der er nogle, der begynder at tage sig af fattige, andre af syge og hjemløse, andre af unge mænd og kvinder, og sådan har det også været og sådan er det hos os. Vi har kristelige foreninger: KFUM og-K, Kristelig Arbejdsløshedskasse o.s.v. Og det er alt sammen i fuld overensstemmelse med de tanker, der kommer til os fra vor Herre. Det, der samler os omkring alteret, er troen, og den inspirerer til forskellige ting. Desværre sker der undertiden det, at man så glemmer Kirkens alter; man ender i noget kristeligt, der kommer til at stå uden for det kirkelige, og det, der samler, er ikke troen, men meningerne. Man danner et kristeligt meningsfællesskab. Om mange af disse fællesskaber er der gode ting at sige, men de bliver alle på en eller anden måde udelukkende, når de mister forbindelsen med troen omkring alteret. Her, ved alteret, er der til gengæld åbenhed og plads til alle tjenesterne, og hvis jeg skal bygge Kirke, så må det være der, jeg står og arbejder. Vi kan ikke bygge Kirke på meninger, men kun på tro. Meninger, det er noget, man har. Tro, det er noget, man får. Det gjorde et vældigt indtryk på mig den dag jeg som præst opdagede det, og det

fyldte mig med glæde og mod: der er mennesker, der mødes med mig i troen omkring Kirkens alter, og med dem kan jeg, hvor jeg bor, bygge Kirke. Og så da for øvrigt blive ved med at færdes alle steder og tale med alle mennesker uanset hvad de mener.

Per-Olof Sjögren: Att bygga ini-från.

Denne bog fik jeg af Hans Justesen, Collegium Trinitatis, den 27. august 1967, da jeg blev indsat som residerende kapellan i Virum. Hvornår jeg læste den første gang, husker jeg ikke, men jeg har en gang efter endt læsning af den, sagt til mig selv: ja, naturligvis! Den eneste måde, vi kan bygge Kirke på, der, hvor vi er, er ved at bygge indefra. Det er lidt underligt, at der skal så mange ting til, før end man får øje på det, som man, hvis man brugte sin forstand, godt kunne have sagt til sig selv fra begyndelsen af. Bogen henvender sig både til præster og lægfolk, og for at nævne et par ting af det, der bliver sagt til præsterne: forkynd evangeliet for dem, der er der, og husk at få det hele med. Præsterne opfordres til en gang imellem at læse deres gamle prædikener og se, hvad de har forsømt at prædike om. Og så skal vi bygge Kirke med dem, der kommer til søndagens gudstjeneste. Hvordan vi præster så kan gøre det, ja det afhænger vel både af vort gemyt og af så mange ting i de sogne, hvor vi er præster. Det vigtigste er, tror jeg, at vi har

mod til at begynde. Og så kunne jeg godt sige til lægfolket: Køb bogen og læs den! Jeg kunne også sige: lad være med at læse noget som helst, men bekend hver dag for dig selv din dåbspagt, bed hver dag et Fader Vor og gå til gudstjeneste om søndagen i din sognekirke, og hvis du ikke kan det, så find en anden kirke og kom der fast, og spis af livets brød og drik af frelsens bæger. Gør du det, holder du fast ved noget centralt, og du er med til at bygge Kirke indefra.

Kirkens situation i verden

I det følgende vil jeg kun beskæftige mig med Kirken i Danmark, vel vidende, at der er kun een hellig, katolsk og apostolisk Kirke, og Hun er eet legeme med mange lemmer. Den Ånd, der gør Kirken levende, Herrens Ånd, opfylder hele jorderige. Derfor tror jeg, at der er en meget større sammenhæng i Kirken på verdensplan, end vi kan fatte. Hvis vi tager de bibelske udsagn om Kirken for deres fulde pålydende, så er Kirken eet legeme på verdensplan, men jeg vil nøjes med nu at sige noget om hende hos os. Lad os se nøgterne og saglige på vores situation. Lad os bruge de rette ord om tingene, både når det kommer til beskrivelse af verden og af Kirken. Jeg har et forslag: lad være med at sige "den danske folkekirke", når du mener Kirken. Det, som folk ser for sig, når vi bruger udtrykket "den danske folkekirke" er meget mere

udflydende og diffust, end når vi bruger udtrykket "kirken"; det peger altid på noget centralt og præcist.

Og nu vil jeg pege på nogle problemer, Kirken står over for i verden hos os.

Vi er mennesker, der stræber efter et lykkeligt og behageligt liv, og heri gør vi vel ikke noget forkert. Mennesket er skabt til liv og til lykke. Men vi viger uden om smerten. Der er ikke noget, der må gøre ondt, hverken på sjæl eller legeme. Men smerten er eet af Kirkens kendetegn, og den må vi lære at bære, og vi må hjælpe verden til det samme.

I vor verden bliver Guds billede angrebet gang på gang. Jeg tænker her på vore ægteskabelige problemer og vore familieliv. Gud har skabt mennesket i sit billed som mand og kvinde. Derfor er vore mange brudte ægteskaber et angreb på Guds billede hos os, og den eneste måde vi i Kirken kan stå dette angreb imod på, er ved at holde fast ved det, som Herren har givet sin Kirke, også når han kalder hende for sin brud og sig selv for brudgom. Denne tale om forholdet mellem ham og os kommer synlig til udtryk, i bl.a. den måde han har bedt sin Kirke holde gudstjeneste på. Gudstjenestens billedsporg skal være klart og utvetydigt. Kirkens Gud er en Fader, Jesus er Guds Søn og menigheden er Herrens brud.

Nu gør jeg noget, som ikke er pænt af mig: jeg lader den danske

folkekirke være en del af verden! Og i den (folkekirken) er der to problemer, jeg vil nævne. Det ene er roderiet, det andet demokratiet.

Om begge dele er der noget godt at sige: de får en ende! Roderiet i huset kan blive så stort, at ingen kan være i huset mere, og så går man. Og den måde vi tænker på, når vi bruger ordet demokrati, har intet med Kirken at gøre. Ordet Kirke betyder "det, der hører Herren til". Ordet demokrati betyder "folket hersker". Og så er der egentlig ikke mere at sige om den sag, ud over, at vi i Kirken, som er et legeme med mange lemmer, alle skal vende os imod vor Herre og Mester og lytte til ham og skænke ham vor tro og tillid. I stedet for at frygte de mange herskere, skal vi vende os til den ene, som har al magt i himlen og på jorden, thi al menneskelig magt dør en dag.

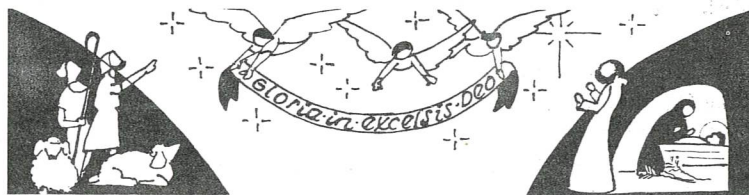
Redaktør af Re-formatio og medlem af Fællesskabet Kirkelig Fornyelse.

Alle artikler i Re-formatio står for forfatterens egne synspunkter og meninger. Det gør dette foredrag også. Jeg fik tanken til det under vort sidste Landskonvent. Der er noget, vi gør af egen fri vilje, bl.a. det at abonnere på Re-formatio og melde sig ind i Fællesskabet Kirkelig Fornyelse. Når man gør disse ting kan grundene være mange. Dem kunne jeg ikke rigtig få øje på under sidste landskonvent. At Re-formatio udkommer og at Landskonventet blev

afholdt, betragter jeg nærmest som et Guds under. Det skyldes i hvert fald ikke, at vi er en flok mennesker med store menneskelige kvaliteter.

Jeg tror bestemt, vi i den højkirkelige bevægelse peger på noget centralt i den kristne Kirke; at vi bygger indefra. Jeg tror også, at vor bevægelse som så mange andre på kirkelegemet må arbejde på at gøre sig selv overflødig. Men jeg tror ikke, vi er nået så langt. Så derfor skal vi vel også

som alle andre steder i Kirken, bygge indefra, bygge på troen og ikke på menneskelige meninger eller individualistiske tilbøjeligheder. Så derfor kan jeg kun sige, at når vor bevægelse endnu er her, så skyldes det ikke fine menneskelige egenskaber, men udelukkende den levende Guds nåde, og for den siger vi et: Ære være Faderen og Sønnen og Helligånden, som det var i begyndelsen så nu og altid og i al evighed. Amen.

God Julegave

LAD OS BEDE

Bønnebog af Christian Braw, fordansket af Poul Ulsdal. Har fået fine anmeldelser, bl.a. i Re-formatio 4/1993. Meget smukt bind. Pris 100 kr. Kan fås på Re-formatios Forlag, Kirkegade 88, 6700 Esbjerg.

Vor søsterbevægelse bønne- og arbejdsfelleskapet KIRKELIG FORNYELSE

i Norge holder landskonvent i den første uge af Januar 1994. Nærmere oplysninger om stævnet kan fås hos redaktøren af Re-formatio. Det vil være godt, om der er læsere af dette blad, der deltager i landskonventet i Norge.

PRÆSTEKLÆDER OG MESSEKLÆDER

af pastor Carl.C. Jessen, Skagen

Redaktionen af Re-formatio har bedt mig trække nogle hovedlinjer i problemstillingen omkring præstekjolen. Det gør jeg gerne, da det er et spørgsmål, der trænger sig stadig mere på, en erfaring jeg har gjort i forbindelse med offentliggørelse af stoffet i anden sammenhæng og talrige samtaler med præstebrødre og interesserede lægfolk.

Bestemmelserne omkring "tjenestedragt for folkekirkens præster" blev fastlagt i en aftale mellem kirkeministeren og Den Danske Præsteforening den 26. 6. 1973, fornyet 16. april 1982 og igen med enkelte præciseringer 20. oktober 1987. Ved bispemødet januar 1993 er der stillet forslag om en ændring af aftalen, "så det fremstår klarere, i hvilke situationer man kan undlade at bære præstekjole" (skrivelse fra præsteforeningen til kirkeministeriet 8. januar 1993).

Jævnligt har jeg fra kolleger mødt spørgsmålet om præstekjolen er et stykke kirkelig tradition, der er hævet over almindelig debat, urørlig og uantastet i forhold til, hvad der sker i vores kirke med hensyn til gudstjeneste- og embedsforståelse, liturgi og sym-

bolopfattelse, upåvirkelig i forhold til udviklingen i andre kirkers gejstlige påklædning?

Det er mit indtryk, at der er en del kolleger, der tilbageholder deres manglende begejstring for præstekjolen og deres spørgsmål, for ikke at komme i miskredit eller blive mistænkt for det ene eller det andet. Fred er jo trods alt det bedste.

En behandling af spørgsmålet må derfor nødvendigvis have som sit udgangspunkt, at præstekjolen ikke hører med til bekendelsesgrundlaget, for at sige det mildt. Den kan drøftes frit.

En fyldig redegørelse for præstekjoleproblematikken er leveret af pastor Bent Sørensen (nu Bartholdy), Avedøre i Præsteforeningens Blad 1969/28, pg. 449-54.

Bent Sørensen vægrede sig ved at efterkomme et påbud fra biskoppen og ministeriet om at bære præstedragt under gudstjenesten, under henvisning til Danske Lov 2-11-2, hvorefter præster "altid skulle gå i rette præsteklæder". Bent Sørensen påpegede, at denne bestemmelse ikke kan angå brugen af præstedragt ved gudstjenesten, "altid" må, som man iøvrigt måtte læse hele paragraffen, gå på

"hverdagsbrug" og ikke liturgisk brug. Der nedsattes en dømmende provsteret, der 25.2.1972 tildelte Bent Sørensen en irettesættelse for ikke at efterkomme lovlige pålæg, men iøvrigt fastslog retten, at Danske Lov 2-11-1 ikke kunne medføre pligt til en bestemt embedsdragt. Ministeriet "valgte ikke at appellere dommen" (som daværende departementschef Roesen skriver) - man havde vel sådan set tabt sagen - men bestemte sig derimod for at ordne spørgsmålet ved en aftale med præsteforeningen. Dette skete ved aftale af 26.6.-1973, der i det store og hele udstikker de gældende retningslinjer (se Roesen: Dansk Kirkeret s.11-8).

Sagen afslørede altså et meget usikkert retsgrundlag for pligten til at anvende præstekjole med pibekrave. Derimod er der en klar bestemmelse i Kirkeritualet af 1685 om at bære "de rette Messe-Klæder, som er en hvid linnet Messe-Skjorte og en Messe-Hagel". De skal iføres for alteret straks fra messens begyndelse. Denne forpligtelse gælder i henhold til fortalen, "at de sig efter Ritual udi alle Maader allerunderdanigst og hørsommeligt rette og forhold under Straf, som vedbør". Der foreligger således en, så vidt jeg kan se, aldrig ophævet forpligtelse til at bære messeklæder, hvori- mod en tilsvarende bestemmelse savnes for præstekjolen vedkom- mende i forbindelse med gudstje- nesten. Efter dommen i 1972 stod

det derfor klart, at en sådan be- stemmelse måtte tilvejebringes.

Med hjemmel i tjenestemandsslov- en af 1969, nu pg.45 stk.2, der bemyndiger enkeltministerier til at træffe aftaler vedrørende "ansæt- telsesvilkår for tjenestemænd", er rammerne for tjenestedragtens udseende og anvendelse nærmere fastlagt. Hermed holder man sig så vidt muligt på afstand af den liturgiske påklædning, der ikke kan henregnes under "ansættelses- vilkår" og vanskeligt kan sættes i forbindelse med præstens tjeneste- mandsstatus. Med anvendelse af udtrykket tjenestedragt har mini- steriet og præsteforeningen for så vidt truffet et klogt valg. Man blander sig ikke i "messeklæder", hvis nærmere bestemmelser må henhøre under de liturgiske og rituelle forskrifter.

Men situationen skærpes nu, i tiden efter Bent Sørensen-sagen, i kraft af den stærkt stigende inter- esse for messeklæder, farver og liturgisk symbolik, hvorved præ- tekjolen står i fare for i bogstave- ligt forstand at ende som sorteper. Det er let at se denne udvikling sammen med det, der iøvrigt er sket gennem firserne i kirke, kun- st og kultur. En streng og puri- tansk superlutherdom er afløst af en langt mere åben holdning over for mangfoldigheden og symbolrig- dommen i det liturgiske udtryk og forståelse for oplevelsens og reli- giøsitetens naturlige plads også i den evangelisk-lutherske kirke. Fra afvisning og hånsord overfor

de højkirkelige pionerer i halv- tredserne er vi nu nået til, at præster og menighedsråd står i kø for at få udvirket messehageler i alle liturgiske farver, meget gerne ved Hendes Majestæt. Og Menig- hedsrådenes Blad og de fleste stiftssårbøger er fyldt med kirke- tekstiler, beskrivelser, anbefalinger og annoncer. Det er derfor væ- sentligt igen at tage spørgsmålet op om forholdet mellem præste- klæder og messeklæder. Desværre forplumrer den sidste nye ritual- bog sagen ved igen at indføre udtrykket "præsteklæder" (Ritual- bog 1992 s.13): "Præsten er under gudstjenesten iført forordnede præsteklæder og er under altertje- neste normalt iført messeklæder." Hvad menes der egentlig?

Bent Sørensen hævdede, at der måtte sondres mellem standsdragt (præstekjole, ornat) og gudstje- nedragt (messeklæder, liturgisk dragt) og at det aldrig helt er opklaret, hvad der ligger i Danske Lov 2-11-2s udtryk "præsteklæ- der". En rimelig tolkning må være den, at det henstilles til de gejstli- ge at gå klædt upåfaldende, så ingen skal tage anstød eller forle- des til at være mere opmærksom- me på deres person end på deres embede og dettes høje og hellige formål. Dette løses enklest ved, at man fastholder en bestemt dragt, en gejstlig uniform som den på- klædning, der i det store og hele kan og bør bæres ved alle lejlig- heder, og dette bliver så kjole og krave. Udtrykkelig anføres det, at

de heller ikke må bære våben, disse passer sig dårligt til præste- dragten og ville da også kun i givet fald blive båret af forfænge- lighed, "våben, kører eller bysser"! Endelig skal hustru og børn også klæde sig tarveligt "som den Stan- d sømmer"! De to tilføjelser indkredser, hvad der menes med "præsteklæder".

Standdragten (præstekjolen) er derfor historisk set at opfatte som en uniform, hvormed man, i al tarvelighed, signalerede den gejst- lige stand, dens særlige karakter og funktion i enhver situation. I sin ydre fremtræden er præsten ikke bare et almindeligt menne- ske, men en embedsbærer, med et højt og helligt kald og med ansvar overfor både den enevældige mo- nark og - Gud. Men standsdragten er ikke liturgisk dragt.

Hvad den liturgiske dragt angår påbyder Kirkeritualet messeskjorte og messehagel og denne adskilles fra standsdragten, som ikke har nogen særlig symbolkraft i guds- tjenestens sammenhæng. Præste- kjolen er en fornem borger- og akademikerpåklædning og pibe- kraven er udsmykning med en vis funktion i forhold til kraftige, pudrede parykker i datiden.

1891 anfører Matzen og Timm om gudstjenestens orden: pg.410 *Ved Messelæsningen ... skal præsten, forsåvidt han ikke ved særlig bevilling er fritaget for forpligtelsen dertil, ifølge Ritualet være iført de rette Messeklæder, som ere....*

pg.411... Messeskjorten skal Præsten beholde på sig fra Tjenestens Begyndelse indtil dens Slutning, Messehagelen må han derimod ikke være iført, når han træder fra Alteret, nogen Tjeneste, Prædiken eller andet, som ej Alteret vedkommer, at forrette; men han skal imidlertid aflægge den paa Alteret og siden iføre den igjen, om der skal messes videre. Matzen og Timm: Haandbog i den danske Kirkeret 1891. Her bekræftes således den tidligere anførte bestemmelse fra Kirkeritualet, at messeklæderne er den ved gudstjenesten forordnede "påklædning" for præsten, præciseret ved, at messeskjorten bæres fra først til sidst. Man noterer sig, at messehagelen aflægges på alteret, og at præsten altså ikke forlader det liturgiske rum for at "klæde om", men at han under hele højmessens bibeholder den hvide messeskjorte, som gudstjenestens "grundfarve". Dette fastholdes i "Biskoppernes Vejledning" 1955 som en mulighed: under salmen før prædiken "afføres messeklæderne (eller blot Messehagelen)".

Det er sandsynligt, at præstekjolen i løbet af 1800-tallet har bekræftet sin position og egentlige funktion som gudstjenestedragt, i takt med at brugen af liturgiske klæder formentlig aftog. Billedet af præsten blev en prædikant i sort og med pibekrave. Altertjenesten blev indskrænket til det mindst mulige. Men her fordres et grundigere studium af de faktiske

forhold, og i hvor høj grad Matzen og Timms redegørelse afspejler disse. Ligeså af spørgsmålet, om hvornår præstedragten egentlig forsvandt som hverdagsdragt.

At præstekjole og pibekrave havde sat sig fast som forordnet gudstjenestedragt fremgår af en sag i 1936, hvor en præst vægrede sig ved at "bære Ornat under den kirkelige Tjeneste" (Love og Ekspeditioner 1936, 25. nov.pg.398-400). Bent Sørensen referer sagen og anfører, at der i biskoppens tilgrundliggende skrivelse for første gang henvises til "den kirkelige orden og fællesskab indenfor folkekirken". Uniformiteten i kirken skal altså udtrykkes gennem præstens gudstjenestedragt! Ministeriet erklærede sig enig og gav præsten betænkningstid og stillede ham afsked i udsigt i tilfælde af fortsat vægring - uden pension.

August Roesen fortsætter denne linje i Dansk Kirkeret, udgaverne 1960 og 1965, hvor messeklæder næsten lades helt uomtalt. "Præsteklæder" er i sagregisteret blevet til "præstekjole, se tjenestedragt".

Senest har ministeriet beskæftiget sig med emnet i skrivelse af 1. oktober 1987 og 8. januar 1988 til res. kap. H.C.Christensen. Her er spørgsmålet, om præsten kan pålægges at anvende pibekrave også i tilfælde, hvor han er iført messeklæder og ikke bærer tjenestedragt. Ministeriet svarer, at den gældende aftale om tjenestedragt ikke giver tilstrækkelig hjemmel for et lovligt pålæg herom.

Aftale af 1973 (fornyset 1982 og 1987)

Aftalens pg.1 fastslår tjenestemandsansatte præsters pligt til at bære tjenestedragt, når de forretter gudstjeneste og kirkelige handlinger i folkekirken.

Men den aldrig ophævede forpligtelse til at bære messeklæder fra Kirkeritualet af 1865 må anses for overordnet i forhold til, hvad der aftales med hensyn til "ansættelsesvilkåret" tjenestedragt. Med mindre der ved udtrykkelig lovbestemmelse fortsættes andet, må regelen som refereret hos Matzen og Timm uforandret være den, at præsten under højmissen er forpligtet på at bære messeklæder - og at der derfor vanskeligt kan stilles et ubetinget krav om tjenestedragt. Derfor tilføjer aftalen "Præster kan dog undlade at bære tjenestedragt, når de er iførte messeklæder".

Med stk.2 i aftalen åbnes for muligheden af en generel fritagelse for pligten til at bære tjenestedragt, med menighedsrådets samtykke og biskoppens tilladelse. Her ses tilsyneladende bort fra messeklæder, men der kan ikke være tænkt på nogen anden mulighed for påklædning ved gudstjenesten.

Det må opfattes sådan, at den principielle ret til undladelse af tjenestedragt giver mulighed for en vedvarende ordning efter aftale.

Bag aftalen ligger erkendelsen af, at præstekjolen ikke, da den hi-

storisk må beskrives som standsdragt, ubetinget kan anordnes som liturgisk dragt. Så meget mindre som der findes en liturgisk dragt, der ubetinget er foreskrevet i gældende bestemmelser. At denne liturgiske dragt har været på vej ud af billedet er en anden sag. Denne udvikling er nu vendt. Det leder os til spørgsmålet om fremtiden for kjole og krave.

Præstekjolens fremtid

Når spørgsmålet om tjenestedragten rejses i dag, hænger det sammen med den nævnte opblussende interesse for messeklæder. Rent praktisk stilles spørgsmålet om det meningsfyldte i under denne betydelige "påklædning", messeskjorte og messehagel også at være iført præstekjole. I vort århundrede har alle danske kirker fået opvarmning, hvortil kommer at mange moderne kirker med stort lysindfald og effektiv isolering kan betyde, at præsten udfører sin tjeneste i en ofte trykkenalende varme, især ved velbesøgte gudstjenester.

Langt væsentligere er dog selv sagt det teologiske aspekt. I henhold til den indtil nu gældende ritualbog, "Biskoppernes Vejledning" har man haft mulighed for at udføre hele tjenesten, altså også prædiken, uden at afføre sig messeskjorten, hvilket mange nu har kombineret med anvendelse af stola, ved dåb og for nogles vedkommende også under prædiken -

(Biskoppernes Vejledning 1955 s.12). Med denne fastholden af

den hvide grundfarve gennem hele gudstjenesten har enkelte præster, heriblandt undertegnede, forsøgt at markere gudstjenestens festkarakter som båret af opstandelsens glæde og den kristne forventning, ligeledes at prædiken ikke er en isoleret tiltale, men en liturgisk funktion, et opstandelsesvidnesbyrd midt i gudstjenestens helhed og sammenhæng.

Den hvide grundfarve forbinder præsten med alle andre døbte (dåbsbørn og konfirmander), der er indføjet i fællesskabet i den opstandne Kristus. Man kan således anskue tjenesten i hvidt som et udtryk for, at præsten træder frem på vegne af det almindelige præstedømme. Hvorimod "uniformen" kan opfattes som noget, der lægger afstand og isolerer det særlige embede, understreget gennem farven sort. I en luthersk sammenhæng vil enhver understregning af embedets sammenhæng med det almindelige præstedømme være væsentlig.

Det er værd at lægge mærke til, at stadig flere lutherske kirker bevæger sig i retning af det, man kan kalde en fælleskirkelig linje med hensyn til den liturgiske dragt, hvorefter præsten klædes i hvidt. Sort præstedragt anvendes foruden i Danmark stort set kun i Nordtyskland og på Island. Flere steder i Tyskland stilles præsterne frit, det gælder således Thüringen, hvor biskop Werner Leich i 1987 anbefalede sine præster i landskirken at skifte fra sort til hvid præ-

stekjole. Biskop Martin Kruse i Berlin har ligeledes overfor mig oplyst, at præsterne, også biskoppen selv, i stigende grad anvender hvidt. I Baden-Württemberg har jeg ved et nyligt besøg fået oplyst, at præsten kan aftale med menigheden, hvad man foretrækker.

Samtidig kan man registrere en klar tendens i retning af en international "præsteuniform" med præsteskjorte og rundflip, en synliggørelse af præsteembedet i dagligdagen - på en måde i forlængelse af Danske Løvs bestemmelse om "præsteklæder".

Det er velkendt, at Norge fra omkring 1980 gradvist afskaffede den sorte samarie til fordel for en hvid gudstjenestedragt. Bag beslutningen ligger ganske tydeligt en stigende liturgisk forståelse og en tilnærmelse til den fælleskirkelige linje. Men man har da heller ikke lagt skjul på de praktiske og økonomiske lettelser ved skifte (se f.eks. Per Lønning: Høymesse 1979 s.64f.).

Sverige har en klar skelnen mellem præstedragten og den liturgiske påklædning. Der er lang tradition for, at præsten til hver en tid er synlig som præst.

Selv i den yderst konservative estiske lutherske kirke har man drøftet spørgsmålet (samtale med ærkebiskop Pajula 1990).

Tjenestedragten er ikke et kardinalpunkt. Den skal heller ikke ophøjes til at være det, der holder sammen på folkekirken. Den er bevaringsværdig og vil gøre god

fyldes ikke mindst ved begravelser og ved anledninger, hvor præster møder frem i samlet trop uden at skulle gøre tjeneste (landemode, ordinationer, indvielser og andre festligheder). Men i centrum af præstens tjeneste, under højmes

sen må den netop efter dansk tradition og i samklang med hele den øvrige kristenhed, træde i baggrunden i forhold til den liturgiske iklædning, der langt mere udtrykksfuldt formår at fortælle, hvad det handler om.

EN KOMMENTAR

skal ikke være for lang, men for at få det hele med, bliver redaktøren af Re-formatio nødt til at beskrive baggrunden for sin kommentar på følgende måde:

I sidste nummer af Re-formatio bragte jeg en meget lille artikel af Poul Ulsdal med overskriften: HVAD DE DOG SIGER!

Lørdag den 2. oktober stod der i Kristeligt Dagblad under rubrikken EKKO følgende:

FORNYELSE

Fællesskabet Kirkelig Fornyelse består af mennesker, der helst vil, at alt bliver ved det gamle i kirken. Med den indbyggede selvmodsigelse er det måske forståeligt, at fællesskabets blad "Re-formatio" flittigt bruger en skribent ved navn Poul Ulsdal. Hans største problem er nemlig, at alt ikke bliver ved det gamle i Kristeligt Dagblad. Der må helst ikke ske en fornyelse, fordi det hindrer den gamle præst Poul Ulsdal i at skrive vrede og harmfulde kronikker om alt det nye, der sker indenfor folkekirken.

Undskyld, at vi bliver lidt personlige på dette sted. Men det skyldes, at Poul Ulsdal "forlyster" det fornyende fællesskab med at fortælle, hver gang han får brev fra Kristeligt Dagblad med afslag på optagelse af en artikel. Dette problem kunne man naturligvis overlade helt og fuldt til "re-formatio"s redaktør, sognepræst Knud Christensen, Frederikssund. Når vi denne gang ikke gør det, skyldes det, at samme Ulsdal tilsyneladende er blevet fyldt med en ukristelig ondskab på grund af et afslag fra KD tidligere på året. Straks dykker han ned i sit åbenbart mangeårige arkiv over fejl i Kristeligt Dagblad og disker op med dem for Re-formatio's læsere. I bladet for september 1993 skriver han en "morsom" artikel om, hvad de dog siger i KD, men det fremgår af artiklen, at den har ét centralt formål: Nemlig at fortælle, at den stakkels Ulsdal fik en skærtorsdagsartikel refuseret i KD.

Det er naturligvis værst for ham selv. Og synd for ham. Men da han

åbenbart får lov til at boltre sig, benytter vi lejligheden til at spørge redaktør Knud Christensen, om dette er Kirkelig Fornyelse?

Eller tør samme redaktør ikke refusere en Ulsdal artikel af frygt for, at også han skal blive hængt ud?

gr

Mandag den 4. oktober mødtes de højkirkelige præster i København til deres månedlige konvent, så der var anledning til at drøfte Kristeligt Dagblads kommentar.

Formanden for Fællesskabet Kirkelig Fornyelse skrev den 4. oktober 1993 følgende til Kristeligt Dagblad, som i det andet forsøg bragte det næsten ordret den 13. oktober.

KD, Poul Ulsdal og F.K.F.

Hvis "hjertelighed" er en positiv betegnelse for to parter indbyrdes forhold, har Kristeligt Dagblad og pastor Poul Ulsdal givetvis et problem.

Dette problem afsløres igen ved KD's "Ekko! i lørdagsavisen 2. oktober. KD vedgår, at problemet er ret personligt parterne imellem, men finder alligevel anledning til at fremkomme med en generel karakteristik af F.K.F. ("Fællesskabet Kirkelig Fornyelse") og dets medlemmer. Det er det, der foranlediger mig til, som formand for F.K.F., at tage til orde med nedenstående:

F.K.F. har naturligvis som forening et medansvar for bladet "Re-formatio", herunder også for, at vi er indforstået med, at Ulsdal er med i samme blads redaktionsudvalg. Men det meste af, hvad Ulsdal har skrevet offentligt gennem årene, har ikke stået i "Re-formatio" og ingensinde har Poul Ulsdal talt på andres end sine egne vegne, selvom vi i F.K.F. for det meste har kunnet tilslutte os hjerteligt til sagen i det, han har udtalt sig om.

KD's personlige vrede mod Ulsdal burde ikke foranledige bladet til at tale om nogen "indbygget selvmodsigelse" i F.K.F.'s fornyelsesarbejde indenfor folkekirken. Den modstand, vi oftest er oppe imod, kommer nemlig fra de kræfter og magtstrukturer i folkekirken, der, med KD's egne ord, "helst vil, at alt bliver ved det gamle", forstået som det, man snævert har vænnet sig til at betragte som "dansk og luthersk". Det er disse reaktionære kræfter, der bl.a. tyranniserer fornyelsesbestrebelse i Sct. Jakobs Sogn, og det er disse kræfter, som den højkirkelige bevægelse alligevel har fået til at give efter et stykke af vejen i nogle af de seneste liturgiske fornyelser i folkekirken, hvadenten det så er et resultat af saglig overbevisning ved vore argumenter og udfoldede praksis, eller det mere er et udtryk for det, man kalder repressiv tolerance. F.K.F. er nemlig ikke "blevet ved det gamle". Vi har på ægte reformatorisk vis kaldt vores kirke tilbage til kilderne både i skrift og

liturgi i den løbende process mod forfald og udglidning, men for den fortsatte reformation, som Kirken er forpligtet på, og som vi derfor deltager i, åbent og fremadrettet i en fælleskirkelig udvikling.

Hvis KD i denne forbindelse hos os kan påvise svipsere gennem tiderne, som dem, Poul Ulsdal har gjort opmærksom på for KD's vedkommende i det seneste nummer af "Re-formatio", og som jeg gør med dette indlæg, synes jeg, vi skal fortsætte med at læse hinandens publikationer med hjertelig kritisk og selvkritisk opmærksomhed.

Med venlig Hilsen

Poul Exner

formand for Fællesskabet Kirkelig Fornyelse.

Og her kommer så

Redaktørens Kommmentar:

Kære "gr" på Kristeligt Dagblad!

Redaktøren af Re-formatio er en ganske almindelige "landsby-præst", uskolet i journalistik og redaktion, så derfor må han ind imellem dumme sig. Så hvis De synes, at det har jeg gjort, kan jeg ikke fortænke Dem i det.

I Deres kommentar i Kristeligt Dagblad stiller De mig to spørgsmål. De spørger for det første, om Ulsdals lille artikel er Kirkelig Fornyelse. Det er ikke kirkelig fornyelse bare at hænge andre mennesker ud for deres fejl, men det er kirkelig fornyelse at komme med rette oplysninger, og det især i en forvirret og uvidende tid. Hvis De har lyst til at lave et interview med mig i Deres avis om Kirkelig Fornyelse, er De meget velkommen, og jeg skriver også gerne artikler til Deres blad herom. Min tro på, hvad der er kirkelig fornyelse, deler jeg hjertens gerne med andre.

Og så spørger De mig, om jeg er bange for Poul Ulsdal. Det er muligt, at jeg både i min færd som sognepræst i Frederikssund og som redaktør af Re-formatio burde have et større mål at angst, end jeg har. Jeg tror ikke, at de folk, der kender mig, vil sige om mig, at angst er noget karakteristisk for min person. Jeg har tænkt en del over det, at blive hængt ud af Ulsdal. Min fantasi er der ikke noget i vejen med, så hvis Ulsdal skulle få lyst til at hænge mig ud, så tror jeg, det kunne blive både spændende og underholdende læsning. Men hvem i al verden skulle have lyst til at bringe en sådan udhængning af en aldeles uinteressant person i den danske kristenhed? Jeg tror ikke nogen af de mange jyske aviser, Ulsdal skriver i, ville være interesseret. Jeg kan kun komme i tanker om to aviser, der kunne være det: Kristeligt Dagblad og Ekstra-Bladet. Re-formatio er selvfølgelig også en mulighed, og hvis Ulsdal skulle sende mig en artikel, i hvilken han hænger mig ud, så tror jeg helt bestemt, at jeg i frihedens navn ville bringe den, for jeg holder meget af frihed, både andres og min egen. Jeg tror, at løgnen kun

kan herske ved at tyrannisere, hvorimod sandheden altid sætter folk i frihed, og alene af den grund ville jeg bringe en sådan artikel af Ulsdal, med mindre da at han i den skadede sig selv, og det ville jeg i givet tilfælde fortælle ham.

I meget lang tid har vi i den højkirkelige bevægelse tænkt på, om De i det hele taget læser Re-formatio, for det er så vidt jeg ved meget længe siden, De har citeret noget fra vort lille blad. Da jeg bragte Ulsdals artikel i sidste nummer, tænkte jeg slet ikke på at høre fra Dem, så det glæder mig, at De har fundet anledning til at skrive om mig og Fællesskabet Kirkelig Fornyelse i Deres avis, for Re-formatio kan også godt bruge nogle flere abonnenter.

De venligste Hilsner og tak
Knud Christensen,
præst og redaktør af Re-formatio.

DEN 20. NOVEMBER 1993 FYLDER PASTOR POUL ULSDAL 80 ÅR.
VI SIGER HJERTELIG TIL LYKKE!

KØBENHAVNS VESPERRING

Tirsdag den 30. november kl. 19,00: ADVENTS-FESTVESPER (Skt. Andreas) i Bethlehemskirken. Prædikant: pastor Bjørn Hansen. Forventelig foredrag om keltisk kristendom.
Adventsmatutin.

Onsdag den 5. januar 1994 kl. 17,00: Hellig tre Kongers Fest-Vesper i Bethlehemskirken. Prædikant: pastor Hans Chr. Christensen.
Kl. 19,00: Messe.
Madpakke medbringes

FÆLLESSKABET KIRKELIG FORNYELSE

afholder LANDSKONVENT i Århus fra den 12.-14. maj. Nærmere herom i næste nummer af Re-formatio.

KIRKELIG FAMILIELEJR på SUNDEVED-CENTRET

fra mandag den 11. til mandag den 18. juli 1994.

De Københavnske Kirkestævner:

Søndag den 27. februar kl. 14,00 i Opstandelseskirken, Albertslund.

LITURGISKE BEMÆRKNINGER: Endnu mere om den nye alterbog.

Af pastor Peter Østerby-Jørgensen, Galtrup.

Den nye alterbog af 1992 berører på nogle få punkter selve kirkeårets forløb, dog langt mere nænsomt og traditions-tro end f.eks. Romerkirkens nye liturgiske ordning.

Juleaften har fået sine egne kollekter og tekster. Det er nok snarere sket i erkendelse af, at der faktisk holdes gudstjeneste alle steder Juleaften, end som et forsøg på at gennemføre, at der bliver holdt sådan gudstjeneste.

Søndag mellem Juledag og Nytårsdag har fået en lille navneændring til det langt bedre "Julesøndag". Tidligere blev den kaldt

"Søndag efter Jul", som om Julen allerede var overstået. Denne søndag samler nu i første tekst-række de to evangelie-stykker, som før var delt på de to tekst-rækker; men den i anden tekst-række samler de to stykker, som før var delt på de to rækker på søndagen efter Nytår.

Denne søndag er nu blevet "Helligtrekongers søndag", altså en søndag, som i visse år falder i perioden 2.-6. januar. Det er nok en god nyskabelse; den vil tjene til at fremhæve særpræget i tiden efter Jul, at det er Kristi Herligheds Åbenbarelses tid. Man har også stræbt efter at fremhæve dette ved at give denne periode

en fast slutningssøndag med evangeliet om Kristi Forklarelse. Derimod er det evangelium (Johs. 12,23-33), som er valgt til anden tekstrække, da vist ikke så velegnet - folkeligt set -; havde det ikke været bedre at have beholdt Lukas' beretning om Kristi Forklarelse, som var foreslået i det lysegrønne oplæg fra 1991? Det kan nok vise sig at være en positiv og berigende nydannelse med denne "Sidste søndag efter hellig tre konger".

Derimod er jeg ikke spor overbevist om nytten af en "Sidste søndag i kirkeåret". en sådan er nu indført, evangelierne er Matt. 25,31-46 i første række og Matt. 11, 25-30 i anden række. For mig har måden, hvorpå kirkeåret slutter, altid været et billede på, hvordan til sidst al menneskelig tid vil slutte: uforberedt og pludseligt ved vor Herres Jesu Kristi endelige advent, Hans komme til dom. Når vi nu skal følge den nye ordning, vil jeg trøste mig ved, at det fælleskirkelige stof i tekstrækken slutter med 24. søndag efter Trinitatis, det, der går derudover, er forskelligt i de forskellige vest-europæiske traditioner.

En sidste vigtig ting vedrørende kirkeåret i den nye alterbog skal også nævnes: Fra Påske til Pinse

er der indført - endda til brug i begge tekstrækker, hvis det ønskes - en serie læsninger fra Apostlenes Gerninger. Hermed trækker man nok på en oldkirkelig læseskik, og det er godt, at Apostlenes Gerninger får en lidt fastere placering i kirkeåret, og at Påsketiden får tilført et sådan særpræg. Til allersidst skal der udtales en påskønnelse af, at man i år med

anden tekstrække på mellem 10 og 15 gudstjenestedage har lov til at bruge mindst én af teksterne fra den klassiske første tekstrække. Det vil i hvert fald jeg benytte mig af i de fleste tilfælde. Nu er der talt nok om sagen, lad os nu komme til den: lad os holde gudstjeneste, jublende og oprigtige af hjertet!

BOGANMELDELSE

Christian Braw: Nåden och Världen
af pastor Johs. Nielsen.

Christian Braws navn møder os ofte i dette blad. Han er svensk præst, teolog og skribent. På det svenske forlag Verbum er i år udkommet en bog af ham: *Nåden og verden*.

Vi ved alle, at nåde er et vigtigt ord i kristendommen. Her står det som den centrale betegnelse for hele den kristne tro. Bogen giver en udførlig analyse og begrundelse for denne sprogbrug.

Den verden, vi kender og er en del af, synes ikke at have megen brug for nåden. Den almindelige tankegang og sprogbrug synes at forudsætte, at verdens fremgang og lykke alene beror på menne-

skers egne ideer og stræben. Christian Braw belyser det overfladiske og bedrageriske i denne indstilling.

Bogen er delt i fire afsnit. 1. Guds vej til verden. 2. Mennesker i verden. 3. Nåde og skyld. 4. Ånden og Kirken. Dens tanker er båret af åndfuld tolkning af bibelen og præcis og nøgtern erkendelse af den verden, vi lever i. Den er fuld af visdom og opmunt-ring.

Den kræver naturligvis et rimeligt kendskab til svensk. Har man det, vil man næppe fortryde at læse denne bog.

INDHOLD - Re-formatio 1993, 36. ÅRGANG

Forsidebilleder: Tegninger af Knud Nørholm.

<i>Braw, Christian:</i> Igen teologi i Tartu	40
<i>Braw, Christian:</i> Kirken og kærligheden	48
<i>Braw, Christian:</i> Vejen til mystik	95
<i>Braw, Christian:</i> Homoseksualitetens væsen	96
<i>Christensen, Knud:</i> Om at bygge indefra	116
<i>Christensen, Knud:</i> Efter Sankt Jakobs-Sagen	36
<i>Dahl, Povl:</i> Anmeldelse af Bønnebog	101
<i>Deckert, Margit:</i> Om Tegnene	17
<i>Diestelmann, Jürgen:</i> Spørgsmålet om embedet i Tyskland	30
<i>Exner, Poul:</i> Årsberetning 1993	58
<i>Exner, Poul og Christensen, Knud:</i> En Kommentar	129
<i>Hansen, Carsten Dalsgaard:</i> Salt i folket	62
<i>Hansen, Bjørn:</i> Efter Sankt Jakobs-Sagen	33
<i>Home, Brian:</i> The symbol of sacrifice and humility	38
<i>Jensen, Ole:</i> Rejse sig det faldne mod	110
<i>Jessen, Carl Christian:</i> Præsteklæder og Messeklæder	123
<i>Keller, Paul:</i> Sendelse til bøn	77
<i>Keller, Paul:</i> Hvad er "Bønnens Apostolat"?	24
<i>Kristensen, Flemming Baatz:</i> Anmeldelse af Landsbyprædikerne 2	102
<i>Møller, Frede:</i> Anmeldelse af festskrift	105
<i>Nielsen, Johs.:</i> En boganmeldelse	133
<i>Okkels, Hans O.:</i> Helgener i luthersk tradition	89
<i>Stjernfelt, Ole Frederik:</i> Trang er den vej, som fører til den udelte kirke	12
<i>Tinglund, Jais H.:</i> Syndefaldet	2
<i>Tønnesen, Terje:</i> Kvinnelig "biskop" i Norge	75
<i>Ulsdal, Poul:</i> God vejledning i gudstjenesten	49
<i>Ulsdal, Poul:</i> Nyt fra Hellig Kors Kloster	46
<i>Ulsdal, Poul:</i> Anmeldelse af pjece	26
<i>Ulsdal, Poul:</i> To nadverprædikener	71
<i>Ulsdal, Poul:</i> Hvad de dog siger	94
<i>Ulsdal, Poul:</i> Anders Studsgaard til minde	86
<i>Østerby-Jørgensen, Peter:</i> Liturgisk bemærkning	9
<i>Østerby-Jørgensen, Peter:</i> Liturgiske bemærkninger	133
<i>Østerby-Jørgensen, Peter:</i> Liturgiske bemærkninger	98
<i>Østerby-Jørgensen, Peter:</i> Prædiken til Kristi Legems Fest	53
<i>Østerby-Jørgensen, Peter:</i> Bibeltide på præstekøvent	20

RESERVERET POSTVÆSENET

RE-FORMATIO

udgives af
Fællesskabet KIRKELIG FORNYELSE
Ansvarshavende redaktør:
Sognepræst Knud Christensen,
Kirkegade 9, 3600 Frederikssund.
Telefon 42 31 03 39.

Redaktionsudvalg:

Pastor Poul Ulsdal,
Kirkegade 88, 6700 Esbjerg
Sognepræst Peter Østerby-Jørgensen,
Galtrup, 7950 Erslev Mors,
Stud.teol. Jais H. Tinglund,
Kalmargade 34,3.th. 8200 Århus N.

Ekspedition:

Bladet koster 80 kr. årligt i abonnement,
for studerende 50 kr. årligt. Beløbet indbe-
tales til FKF's kasserer, bogholder Jørgen
Poulsen, Christianshavns Voldgade 43,3.th.
1424 København K. Tlf.31 57 53 16. Post-
giro 2 08 81 42.

Fællesskabet

KIRKELIG FORNYELSE

Formand:

Sognepræst Poul Exner,
Gymnasievej 4, 2620 Albertslund.
Telefon 43 62 28 38.

Bestyrelsen iøvrigt:

Sognepræst Olav Fog,
Præstegårdsvej 11, Blåhøj,7330 Brande.
Førtidspensionist Immi Rita Nielsen, Hes-
seløgade 39 B, 2100 København Ø. Kirke-
tjener Kate Pedersen, Storkens Kvar-
ter 5B, 2620 Albertslund.
Sognepræst Bjørn Hansen, Vardegade 14,
2100 København Ø.

Medlemmer betaler 160 kr. årligt til fælles-
skabet. Dette beløb omfatter også abonне-
ment på Re-formatio. Ægtepar 200 kr.
Studerende og pensionister betaler 100 kr.
for enkeltmedlemsskab. Pensionistægtepar
120 kr.

Re-formatio's Forlag:

Fællesskabet KIRKELIG FORNYELSE's
forlag, Præstegårdsvej 11, Blåhøj,
7330 Branden.Telefon 75 34 50 61

Ekspedition og daglig ledelse:

Poul Ulsdal, Kirkegade 88, 6700 Esbjerg.
Telefon 75 13 81 05. Postgiro 5 61 60 50.

INDHOLD - NR. 5 - NOVEMBER 1993 36. ÅRGANG

Forsidebilledet: Tegning af Knud Nørholm.

<i>Jensen, Ole:</i> Rejse sig det faldne mod	110
<i>Christensen, Knud:</i> Om at bygge indefra	116
<i>Jessen, Carl Christian:</i> Præsteklæder og Messeklæder	123
<i>Exner, Poul og Christensen, Knud:</i> En Kommentar	129
<i>Østerby-Jørgensen, Peter:</i> Liturgiske bemærkninger	133
<i>Nielsen, Johs.:</i> En boganmeldelse	133